

29. Ziauddin Muhammad. The Ten Achievements: Pakistan's Foreign Policy [Electronic resource] // News Line. July 29, 2016. – Access mode: <http://newslinemagazine.com/magazine/ten-achievements-pakistans-foreign-policy/>

Khudoliy A. O., Doctor of Political Science, professor, Department of Political Science, The Faculty of Political Studies and Information Management, Ostroh Academy National University (Ukraine, Ostroh), toliy65@yahoo.com

The USA and the IRP at the Beginning of the 21st century: cooperation or confrontation?

The purpose of the article is in analyzing of foreign policy of the United States of America and the Islamic Republic of Pakistan in the region of South Asia. Foreign policy steps made by Washington and Islamabad during 2008–2017 are analyzed. Stages of American and Pakistan relationships at the beginning of the 21st century are identified and described. Pragmatic interests of both countries served as basis for the foreign policy course during the period described.

Achievements and drawbacks of foreign policy courses of the USA and the IRP along with inner and outer policy factors are analyzed in details. Methods of political science analysis along with event-analysis are applied in the research. Pragmatic and systemic methods were useful in analyzing the process of international relations according to the following formats: the USA and Pakistan, the USA and Afghanistan, Pakistan and Afghanistan.

Keywords: regional policy, South Asia, foreign policy, the USA, Pakistan, Afghanistan, security of the region.

***

УДК 321.013

Шапошніков А. О.,

аспірант кафедри політичних наук філософського факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), antin.shaposhnikov@gmail.com

ІНСТИТУЦІЙНА НЕСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ОЗНАКА КВАЗІДЕРЖАВИ (НА ПРИКЛАДІ ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АЗІЇ)

Інституційна неспроможність – це характеристика держави, яка зазнає труднощів через недоліки в побудові своїх інститутів та зв'язків між ними в рамках єдиної політичної системи. Особливо схильні до цього ризику держави, які створюються з нуля або переживають глибокі перетворення, як це трапилося в постсоціалістичних країнах чверть століття тому. При цьому існує можливість перетворення держави на квазідержаву – політичне утворення, яке претендує на роль держави, але об'єктивно нею не є. Через інституційну неспроможність, яка може проявлятися в різних формах, наприклад міжнародній ізоляції або паралічі системи силових структур, держава стає слабкою і неісодатною, ризикуючи при цьому взагалі припинити своє існування. Досвід постсоціалістичних країн свідчить, що в разі проведення глибоких реформ, спрямованих на побудову сильних державних інститутів, інституційну неспроможність можна перемогти.

Ключові слова: віртуальна держава/мікронація, інституційна неспроможність, квазідержави, невизнана держава.

Кінець ХХ століття позначився в політичній історії людства завершенням «холодної війни» та розпадом світової соціалістичної системи. При цьому десятки країн розпочали перехід до демократичного політичного режиму та ринкової економіки, на політичній мапі світу з'явилося більше 20 незалежних держав-членів ООН, а також низка невизнаних держав, значна частина яких існує і зараз.

Процеси демократизації, державного та національного будівництва далеко не завжди були мирними та успішними. Локальні конфлікти на околицях колишнього СРСР, серія війн в колишній Югославії, нинішня війна на сході України засвідчили, що відмови від планової економіки та однопартійної системи недостатньо для побудови стійкої демократії та процвітаючої економіки. Грубі помилки, допущені при створенні державних та суспільних інститутів на теренах зниклої соціалістичної системи, призвели до того, що деякі з державних новостворень

так і не стали державами у повному сенсі цього слова, а відбулися як слабкі та несамостійні квазідержави. Прикладом можуть слугувати як деякі країни-члени ООН на Балканах чи в Центральній Азії, так і невизнані держави, утворені проросійськими сепаратистами по всьому пострадянському простору.

Слабкі інститути – не єдина, проте надзвичайно болісна проблема значної кількості держав і майже всіх квазідержав. Інституційна недосконалість може стати причиною їхньої повної або часткової безпорадності у проведенні внутрішньої та зовнішньої політики. Ці негативні явища загрожують створенням нових джерел нестабільності в Євразійському регіоні. Таким чином, розуміння того, як інституційна неспроможність впливає на процес створення та функціонування квазідержави, а також винайдення способів її подолання, є нагальним теоретичним та практичним завданням низки суспільних наук, зокрема політології, конфліктології, теорії держави і права, державного управління тощо.

Проблематика квазідержав, аспектів їхнього функціонування та трансформації, до яких, зокрема, належить інституційна неспроможність, перетворень та конфліктів в постсоціалістичних країнах знайшла своє відображення у працях таких авторів, як О. Баранецька, Л. Бердегулова, С. Гейтс, Д. Гелденхейс, Р. Джексон, В. Лемак і Д. Пеца, П. Лукічов і А. Скорик, Є. Мелешкіна, Ф. Попов, П. Расмуссен, Н. Хома та інші.

Метою статті є обґрунтування тези про інституційну неспроможність як необхідну передумову виникнення та водночас ознаку квазідержави.

Мета зумовлює постановку наступних завдань статті:

- Дати визначення квазідержави та інституційної неспроможності;
- Виокремити різновиди інституційної неспроможності держав та квазідержав;
- З'ясувати, яким чином інституційна неспроможність проявляється у розвитку сучасних постсоціалістичних країн Європи та Азії.

Квазідержави – це політичне утворення, що позиціонує себе як державу, але насправді нею не є. Префікс «квазі-», що перекладається прикметниками «уявна» чи «фантомна» або префіксами «псевдо-» або «лже-» підкреслює, що ці суб'єкти політики не володіють однією або кількома ознаками держави. Це поняття було запропоноване американським науковцем Р. Джексоном в другій половині 80-х рр. ХХ ст. для позначення низки країн Азії та Африки, які отримали незалежність під час процесу деколонізації у 60–80-х рр., але зіткнулися з серйозними труднощами в процесі державного будівництва [10]. З точки зору автора, проголошення їх державами та набуття повноправного членства в міжнародній спільноті було дещо передчасним.

Згодом вживання цього терміну значно розширилося. Перш за все, поняття «квазідержави» проникло в мову публіцистики та пропаганди, де його активно застосовують для зневажливого найменування недружніх до автора чи його замовника країн. У свою чергу, наукові дослідження у цій галузі здебільшого зосереджені на вивченні окремих різновидів квазідержав, зокрема невизнаних держав та держав-невдах, як в загальних рисах, так і на конкретних прикладах, що так часто трапляються серед постсоціалістичних країн. Водночас саме поняття «квазідержави», причини виникнення,

аспекти функціонування та механізми трансформації цікавлять наукову спільноту значно менше.

Квазідержаву можна визначити як суб'єкт політики, що позиціонує себе як держава, проте де-юре та (або) де-факто такою не є, і при цьому безперервно існує (існував) щонайменше 3 роки. Останнє положення (вимога щодо мінімального терміну існування в часі) було запропоноване південноафриканським дослідником Д. Гелденхейсом [9, р. 41], який є автором поняття «спірна держава», яке до певної міри синонімічне поняттю «квазідержава». На думку науковця, трирічний термін дозволяє політичному утворенню стати достатньо стійким та стабільним, і водночас дає змогу накопичити достатній обсяг відомостей для аналізу конкретної квазідержави.

Значення інститутів для держави, особливо новоствореної, складно переоцінити. Приміром, Список крихких держав (англ. Fragile State Index), який щорічно складається американським Фондом Миру та широко застосовується в порівняльній політології, складається за сумою 12 показників, 3 з яких стосуються державних інститутів. Ці параметри – «державна легітимність», «державні послуги», «права людини і верховенство права» [7] безпосередньо характеризують державні інститути та їхню роботу. Незадовільні показники за цими напрямками свідчать про серйозні розлади в системі державного управління, що підриває інституційну спроможність держави.

Група західних науковців на чолі з С. Гейтсом визначає інституційну спроможність як набір інститутів, що посилюють один одного [8, р. 894]. Слабкість, тобто неналежна робота одного чи кількох інститутів, послаблює систему в цілому. Саме тому в цій системі координат, на думку авторів, найстійкішими політичними системами є демократична та авторитарна.

З огляду на те, що поняття інституційної неспроможності широко застосовується в економічній науці, доцільним видається навести визначення, наведене в роботі українського економіста О. Баранецької: «відсутність чіткого планування, прогнозування та визначення відповідальних інституцій..., а також недостатня їх взаємоузгодженість між собою» [1, с. 53]. Адаптуючи цю дефініцію до політичної науки, можна визначити інституційну неспроможність як характеристику складної політичної системи (держави чи квазідержави), що полягає в існуванні значних вад її інститутів та суперечностях між ними, які зумовлені недосконалою внутрішньою організацією цих інститутів.

Надзвичайно важливо відмежувати інституційну неспроможність держави від її функціональної недієздатності. Якщо перша риса засвідчує недоліки в конструкції держави та її інститутів, то друга є ознакою їхньої неналежної роботи, тобто нездатності виконувати притаманні їм функції – наприклад, підтримання громадського порядку чи друку грошей. Також варто відзначити, що зазвичай функціональна недієздатність є наслідком інституційної неспроможності, а не навпаки. Політична практика свідчить, що в екстремальних ситуаціях (наприклад, зовнішньої агресії, передачі влади внаслідок виборів, системного реформування, стихійного лиха, довготривалої політичної кризи тощо) нерідко недієздатними виявляються навіть зразково організовані інститути. Водночас ці два негативних явища можуть існувати і окремо одне від одного.

Тією чи іншою мірою вищезазначені проблеми стосуються більшої частини держав світу. Приміром, навіть спецслужби Західної Європи виявилися безпорадними проти терористичних актів, організованих «Ісламською державою», а Японія мала великі труднощі з подоланням наслідків аварії на АЕС «Фукусіма-1». Проте накопичення проблем, пов'язаних з інституційною неспроможністю держави, неминуче призводить до загального її ослаблення та падіння авторитету у світі, тобто перетворює на квазідержаву. Натомість системні реформи в політико-правовій системі та послідовні кроки в оптимізації функціонування державної машини можуть достатньо швидко повернути чи надати державі силу та авторитет, що, власне, і дають право називатися державою у повному сенсі цього слова.

На початку 90-х рр. XX ст. постсоціалістичні країни зіткнулися з обома проблемами – як інституційною неспроможністю, так і функціональною недієздатністю. Проте на шляху політичних та економічних перетворень вибір моделі розвитку залежав саме від стратегії реформування інститутів. Зокрема, Є. Мелешкіна сформулювала 2 такі стратегії. Перша з них, радикальна, передбачає, максимально короткий перехідний період, що вимагає сприятливих умов та значних ресурсів для успіху. Друга, градуалістська, виступає за збереження спадкоємності старих та нових інститутів. Водночас стратегія непослідовного здійснення інституційних реформ, яка намагається поєднати дві попередні, затьмає і ускладнює процес державного будівництва, що несе ризик перетворення новонародженої країни на квазідержаву [5, с. 124–125]. При цьому саме хронічна інституційна неспроможність буде причиною цього процесу.

Найвідомішими антикризовими програмами пострадянського простору, що створили низку нових інститутів або перебудували вже існуючі, традиційно називають економічні реформи в Польщі під проводом Л. Бальцеровича, економічні реформи в Росії під керівництвом Є. Гайдара, всеосяжні реформи в Грузії часів президенства М. Саакашвілі.

Проте незалежно від обраної стратегії дій, інституційна неспроможність загрожує будь-якій країні, особливо новоствореній чи тій, що перебуває на етапі глибокого реформування. В таких період як ніколи високий ризик перетворення держави та квазідержаву. Можна виокремити такі форми інституційної неспроможності, що однаково небезпечні як для сильних, так і слабких державних та державоподібних утворень:

1. Інституційна неспроможність, пов'язана зі створенням нової держави. Процес державотворення – довгий та копіткий: поява власного законодавства, органів влади, військових та правоохоронних формувань, структур громадянського суспільства вимагають чіткої координації зусиль «батьків-засновників», а також населення держави. Якщо процес державотворення розтягується в часі чи наражається на численні внутрішні та зовнішні перепони, можна говорити про появу квазідержави.

Слід зазначити, що зазвичай цей процес не проходить мирно. Наприклад, досвід Хорватії першої половини 90-х рр., яскраво ілюструє, як відбувається процес державотворення в умовах боротьби за територіальну цілісність. З огляду на втрату контролю над деякими регіонами країни та через обмежене міжнародно-правове визнання, 25 років тому Хорватія являла собою

квазідержаву. Проте швидка та ефективна розбудова державних інститутів, перш за все армії та дипломатичної служби, забезпечили передумови для успішного проведення військової операції «Буря» у 1995 році, яка є до певної міри еталоном для вирішення проблем з сепаратизмом силовим шляхом. Як зазначив відомий хорватський державний діяч та дипломат Х. Качіч, «акцією Хорватського війська припинені страждання вимушеного населення так званих «зон безпеки», а також поліпшено хиткий авторитет ООН» [2, с. 556]. Таким чином, Хорватія завдяки ефективно організованим інститутам, по-перше, змогла провести таку військову операцію, по-друге, здобула підтримку міжнародної спільноти, по-третє, змінила ситуацію на краще для мешканців територій, де провадилася ця операція.

2. Інституційна неспроможність, пов'язана з недосконалою формою державного правління чи державного устрою. Зазвичай ці суперечності закладені в конституцію країни, і саме тому вони вкрай важко піддаються змінам. Прикладами такої неспроможності може бути складна законотворча процедура (особливо характерна для країн з двопалатним парламентом), складна, зазвичай змішана, чи малорезультативна виборча система, що має наслідком фрагментованість парламенту та регулярні дострокові вибори, дуалізм виконавчої влади (конфлікт з приводу повноважень між главою держави і главою уряду), відсутність реального поділу влади (зазвичай полягає у контролі виконавчої влади над законодавчою або судовою).

Прикладом цього різновиду інституційної неспроможності є тривалий конституційний конфлікт між російським парламентом та президентом Єльциним, що склався у 1992–1993 рр. Застаріла конституція країни, що залишилася з радянських часів, не забезпечувала діяльність механізму стримувань та противаг. Приміром, достатньо проста процедура імпічменту глави держави 3'їздом народних депутатів (надпарламентською структурою) не урівноважувалася правом президента розпустити Верховну Раду (парламент) чи 3'їзд, про що зазначено в розділі 13 та статті 121–10 тодішньої конституції [3]. В підсумку Єльцин в неконституційний спосіб припинив повноваження Ради та 3'їзду, що призвело до громадянського протистояння з численними людськими жертвами.

3. Інституційна неспроможність, пов'язана з правовою системою. Перш за все, це різноманітні архаїзми чи прогалини в законодавстві. Перші характерні для давніх держав з усталеними правовими традиціями або, навпаки, для молодих держав, що успадкували застаріле законодавство іншої держав, другі – для новостворених держав, які лише формують власний корпус законодавства. Водночас будь-які держави потребують постійного вдосконалення законодавства з огляду на науково-технічний прогрес та зміну соціально-економічної, політичної та безпекової ситуації, в якій вони перебувають.

Варто згадати про неодноразове застосування у вітчизняній судовій практиці де-юре чинного Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» 1988 року [6], що передбачає отримання спеціального дозволу для згаданих форм вуличної активності громадян. Органи державної влади

та місцевого самоврядування України неодноразово посилалися на цей формально чинний акт, для заборони акцій протесту та демонстрацій, посилаючись на відсутність в нашій країні власного закону чи іншого акту, який регулював би ці процеси. У 2016 році ця проблема була розв'язана шляхом визнання указу неконституційним, відтак це питання регулюється безпосередньо Конституцією України.

4. Неспроможність, пов'язана зі слабкістю легальних військових та правоохоронних формувань. Слабкість та взаємопоборювання між ними призводить до того, що держава втрачає монополію на насильство, і стає уразливою до зовнішньої агресії, терористичних атак, безпорадна перед проявами сепаратизму та організованої злочинності. При цьому поняття легітимного насильства зникає взагалі, оскільки ослаблення таких державних інститутів, як поліція, армія та спецслужби супроводжуються цілковитим презирством до закону, перш за все конституційних процедур, захисту власності та свободи громадян. Як зазначають В. Лемак і Д. Пеца, аналізуючи досвід Абхазії, «Порушення прав людини на території квазідержав по суті виступає складовою їх урядової політики» [4, с. 152]. У випадку збігу в часі паралічу силового блоку держави та загрози сепаратизму чи зовнішньої агресії, ризик втрати територій, і перетворення держави на квазідержаву вкрай високий.

Наприклад, розглядаючи політичні процеси в Грузії на спочатку 90-х рр., варто згадати, що саме Національна гвардія та військове формування «Мхедрїони» стали рушійною силою неконституційного відсторонення з посади законно обраного президента країни Звіада Гамсахурдія. Згодом збройне протистояння між зв'ядистами та їхніми опонентами призвело до розпорошення сил та фактичною поразкою Грузії у війні в Абхазії, яка завершилася цілковитою втратою контролю Тбілісі над цією автономною республікою, де сепаратисти здобули підтримку з Росії. Аналогічні події в цей же час відбулися в Азербайджані, який втратив Нагірний Карабах та прилеглі області, що перейшли під фактичний контроль Вірменії.

5. Інституційна неспроможність, пов'язана з відсутністю міжнародно-правового визнання чи дипломатичною ізоляцією квазідержави. Це має наслідком ускладнення міжнародних контактів та торгівлі, звужує можливості для захисту мешканців квазідержави за кордоном, знижує і без того невисокий авторитет квазідержави у світі. Ця риса найповніше стосується невизнаних держав, міжнародні контакти яких вкрай обмежені. Проте країни, які мають недемократичний політичний режим чи підозрюються у підтримці тероризму, також зазнають серйозних обмежень в проведенні міжнародних контактів, так само, як і їхні мешканці.

Якщо вести мову про невизнані держави, то будь-яка з них зазвичай має державу-протектора, яка надає їм військовоу, економічну та дипломатичну підтримку, тобто, по суті, і є запорукою їхнього існування. Наприклад, для Нагірного Карабаху таким протектором є Вірменія, для Абхазії – Росія.

Якщо ж вести мову про держави-члени ООН, то найбільш дипломатично ізольованою постсоціалістичною країною новітньої історії була Союзна Республіка Югославія під керівництвом Слободана Мілошевіча. З огляду на низку локальних конфліктів, що велися

Югославією та підтриманими нею сербськими військовими формування у Боснії та Герцеговині, Хорватії і Чорногорії, навесні 1992 р. Рада Безпеки ООН наклала на Югославію економічні санкції, оголосивши їй торговельне ембарго та транспортну блокаду [11]. Заходи виявилися достатньо дієвими – через кілька років більшість військових конфліктів на Балканах завершилися, а Мілошевич втратив владу. Таким чином, дипломатична ізоляція та санкції змусили Югославію спочатку змінити свій політичний курс, а згодом посприяли її розпаду на Сербію, Чорногорію та невизнану державу Косово.

6. Інституційна неспроможність, пов'язана зі слабкістю структур громадянського суспільства. Це особливо велика загроза для країн, що перебувають у стані демократичного транзиту. Відсутність сильного партнера для діалогу із владою – опозиційних партій, вільних ЗМІ та профспілок, громадських організацій може спричинити ризик повернення до автократії або сповзання в анархію. І перший, і другий шлях в кінцевому підсумку ведуть до статусу квазідержави.

Цей тип інституційної неспроможності характерний для більшості країн Центральної Азії, де фактично встановлені однопартійні політичні системи, що контролюються президентами, які керують своїми країнами де-факто пожиттєво.

Варто зазначити, що існує різновид квазідержав, який майже не потерпає від інституційної неспроможності. Це так звані віртуальні держави/мікронації (перше поняття активно застосовується в російськомовній літературі, а друге – в англійській). Це спільнота людей, які з приватною метою, здебільшого ненасильницьким шляхом, імітують діяльність органів державної влади та здійснення певних функцій, притаманних державам. Зазвичай ці люди не проводять серйозної роботи з будівництва державних інститутів, натомість зосереджуючись на розробці державної символіки, випуску квазівалюти, поштових марок, написанні «законів» тощо. Однією з найвідоміших віртуальних держав/мікронацій в постсоціалістичних країнах є Ужупіс, розташований у Вільносі.

Висновки. В процесі державотворення та докорінних економічних та політичних перетворень, які розпочалися у постсоціалістичних країнах на початку 90-х рр. ХХ ст., більшість із них зіткнулися з ризиком інституційної неспроможності. Це характеристика складної політичної системи, що полягає в існуванні вагомих вад її інститутів та суперечностях між ними, які зумовлені недосконалою внутрішньою організацією цих інститутів. Інституційна слабкість держави впродовж тривалого часу може призвести до її перетворення на квазідержаву – політичне утворення, яке позиціонує себе як держава, проте насправді нею не є.

Можна виокремити щонайменше 6 форм інституційної недосконалості: це труднощі, пов'язані зі створенням нової держави, вад у формі державного правління чи устрою, недосконала правова система, параліч системи правопорядку та державної безпеки, міжнародна ізоляція чи невизнання, слабкість структур громадянського суспільства. У випадку їхнього поєднання та існування впродовж довгого періоду часу, держава не може виконувати значну частину своїх функцій. Таким чином, інституційна неспроможність також є неодмінною ознакою квазідержави.

З інституційною неспроможністю тією чи іншою

мірою зіткнулися всі постсоціалістичні країни Європи та Азії. Досвід успішних програм реформ, під час яких буди створені нові та перебудовані старі інститути, наочно проілюстрував, що цю проблему можна і треба долати. Водночас низка військових конфліктів, що дотепер тліють в колишній Югославії та на пострадянському просторі, показують що ця проблема може консервуватися десятиліттями і прирікати мільйони людей на зубожіння.

Слід зауважити, що вищеперелічені 6 форм інституційної неспроможності характерні не лише для квазідержав, а й для деяких стабільних і розвинених країн. Проте у випадку накопичення цих проблем, держава стає слабкою і дисфункціональною та стає на шлях саморуйнування. Водночас швидкі та ефективні реформи, спрямовані на зміцнення державних інститутів неодмінно підвищать якість їхньої роботи та міць держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Баранецька О. Актуальні проблеми забезпечення фінансової безпеки України та можливі шляхи її зміцнення / О. Баранецька // Економіка та держава. – 2016. – №10. – С.52–54.
2. Качич Х. Хорватський прорив / Х. Качич. – К.: Темпора, 2012. – 560 с.
3. Конституция (Основной закон) РСФСР от 12 апреля 1978 г. (с изменениями и дополнениями) (прекратила действие) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1978/red_1978/183126/
4. Лемак В., Печа Д. Квазідержави на пострадянському просторі: порівняльно-правові аспекти / В. Лемак, Д. Печа // Форум права. – 2015. – №4. – С.150–154.
5. Мелешкина Е. Государственная состоятельность постсоветских территориальных политий / Е. Мелешкина // Сравнительная политика. – 2012. – №1. – С.118–132.
6. Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР». {Указ визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) згідно з Рішенням Конституційного Суду N 6-рп/2016 (v006p710-16) від 08.09.2016} [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v9306400-88>
7. Fragile States Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2016>
8. Gates S., Hegre H., Jones M. P., Strand H. Institutional Inconsistency and Political Instability: Polity Duration, 1800–2000 / S. Gates, H. Hegre, M. P. Jones, H. Strand // American Journal of Political Science. – October 2006. – Vol.50, No4. – P.893–908.
9. Geldenhuys D. Contested States in World Politics / D. Geldenhuys. – London: Palgrave Macmillan, 2009. – 295 p.
10. Jackson R. Quasi-States: Sovereignty, International Relations, and the Third World / R. Jackson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 225 p.
11. UN Security Council. Resolution 757 (1992) on 30 May 1991. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/IMG/NR001116.pdf?OpenElement>

References

1. Baranec'ka O. Aktual'ni problemy zabezpechennja fiskal'noi' bezpeky Ukraї'ny ta mozhlvyi shljahy i'i' zmienennja / O. Baranec'ka // Ekonomika ta derzhava. – 2016. – №10. – С.52–54.
2. Kachych H. Horvats'kyj proryv / H. Kachych. – К.: Tempora, 2012. – 560 s.
3. Konstitucija (Osnovnoj zakon) RSFSR ot 12 aprelja 1978 g. (s izmenenijami i dopolnenijami) (prekratila dejstvje) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1978/red_1978/183126/
4. Lemak V., Peca D. Kvaziderzhavy na postradjans'komu prostori: porivnjal'no-pravovi aspekty / V. Lemak, D. Peca // Forum prava. – 2015. – №4. – С.150–154.
5. Meleshkina E. Gosudarstvennaja sostojatel'nost' postsovetских territorial'nyh politij / E. Meleshkina // Sravnitel'naja politika. – 2012. – №1. – С.118–132.
6. Ukaz Prezydii' Verhovnoi' Rady SRSR «Pro porjadok organizacii' i provedennja zboriv, mityngiv, vulychnyh pohodiv i demonstracij

v SRSR». {Ukaz vyznato takym, shho ne vidpovidaє Konstytucii Ukraїny (je nekonstytucijnym) zгідно z Rishennjam Konstytucijnogo Sudu N 6–rp/2016 (v006p710–16) vid 08.09.2016} [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v9306400–88>

7. Fragile States Index 2016 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://fsi.fundforpeace.org/rankings–2016>

8. Gates S., Hegre H., Jones M. P., Strand H. Institutional Inconsistency and Political Instability: Polity Duration, 1800–2000 / S. Gates, H. Hegre, M. P. Jones, H. Strand // American Journal of Political Science. – October 2006. – Vol. 50, No 4. – P. 893–908. 9. Geldenhuys D. Contested States in World Politics / D. Geldenhuys. – London: Palgrave Macmillan, 2009. – 295 p.

10. Jackson R. Quasi–States: Sovereignty, International Relations, and the Third World / R. Jackson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 225 p.

11. UN Security Council. Resolution 757 (1992) on 30 May 1991. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/IMG/NR01116.pdf?OpenElement>

Shaposhnikov A. O., PhD student, Political Science Department, Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), antin.shaposhnikov@gmail.com

Institutional insolvency as a sign of a quasi–state (on the example of post–socialist countries in Europe and Asia)

Institutional insolvency is defined as the characteristic of the state, which is suffered of shortcomings of constructions of their institutions as well as relations between them within a single political system. The states creating from scratch or undergoing profound transformation are deeply exposed to that risk, as it was in the post–Communist countries a quarter–century ago. In this case state may transform to the quasi–state, political entity present itself as a state, but effectively such is not. A State may become weak and incompetent or cease to exist because of institutional inconsistency manifesting in various forms like international isolation as well as collapse of security and defense authorities. The experience of post–Communist countries shows institutional inadequacy can be overcome by the deep reforms aimed at building the strong government institutions.

Keywords: institutional inconsistency, micronation, quasi–state, unrecognized state

***

УДК 327

Набиев Б.,
преподаватель, Бакинский государственный
университет (Азербайджан, Баку),
bextiyar030@hotmail.com

ЗАРУБЕЖНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ТЕОРИИ, ПОВЛИЯВШИЕ НА ИЗМЕНЕНИЯ ПОРЯДКА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Изучается часть геополитических теорий, повлиявших на систему международных отношений, рассматриваются причины их возникновения, динамика развития и ареал распространения. Здесь особое внимание уделяется детальному изучению теории с реализацией на глобальном и региональном уровне. В статье были приняты методы информативности и краткого изложения информации.

Ключевые слова: геополитика, теория, глобальная, международная, динамика.

(статья друкється мовою оригіналу)

Ход событий, происходивших в системе международных отношений еще раз доказали что, по верхней шкале поднимается влияние геополитических теорий на урегулирование разного рода конфликтов и противоречий, с которыми сталкивается мировая общественность. Главной причиной того является реальность верховенства метода силового вмешательства в решении проблем, возникших по экономическим, политическим, территориальным, этническим, религиозным, идеологическим и т.д. причинам на определенной геополитической зоне. Попытки геополитических сил по расширению военного влияния в зонах, входивших в сферу влияния, тоже находятся в ряду

причин, превращения данных теории в концептуальную базу государственной политики. Осознание научно – теоретической сути этих геополитических теории в свою очередь требует их системного анализа и ставит в повестку дня.

Теории:

Оформление первых геополитических мыслей в теории. Значение геополитических вопросов для государств, привело к появлению серьезных научно–академических исследований. В ходе исторического процесса некоторые теории и мысли были посвящены изложению геополитических вопросов, старались их классифицировать. Каждая школа или теория возникла, развивалась и оформлялась на определенном историческом этапе и конкретной политической обстановке. Эти факторы повлияли на масштабность, конкретные особенности, принципы, цели и задачи этих теории. Исследование отношений человека к окружающей среде, его поведений начались еще в античности. Древние греки интересовались взаимосвязей общества с географией, Геродот (485–425 до н.э.), Платон (427–347 до н.э.) рассмотрели связи государств с территорией, на которых они возникли.

Аристотель (384–322 до н.э.) привлекая во внимание особенности Афины приводил мысли о том что, для развития этой страны важное значение имеет близко расположенный порт – центр международной торговли, окружение ее с горами и холмами для защиты от внешнего нападения.

Страбон (63 до н.э. – 24 н.э.) тоже старался выделить связи политической и культурной деятельности государств с географией на которой они расположены и в своем многотомнике «География» на примере Римской империи он приходит к такому заключению о том что, эта важная качества сильной централизованной власти и политической системы. Исходя из этой мысли, и учитывая географическое положение, климат и ресурсы Италии, он приводил мысли о возможности превращения этой страны в сильное государства.

Известны исследования римского императора Гай Юли Цезаря (100 до н.э. – 44 н.э.) о влиянии географических факторов к завоеванию этих государств. В своей книге «Галльские войны» он приводит мысли о важных взаимосвязях географии с политикой и стратегией.

Известный мусульманский мыслитель Ибн Халдун (1332–1406) в своей книге «Мукаддиме» выделяет три фундаментальных положения существования «общества» и «цивилизации»: производство необходимых веществ для продолжения жизни, общественная солидарность, защита от внешних угроз. Ибн Халдун также связывает возникновение, развитие и падение государств этими положениями. По его предположениям государство проходит три эволюционных этапа. На первом этапе существует сильное кровное единство и дружба, порожденная общинной солидарностью. Управляющие живут в согласии с управляемыми людьми. Отдельные индивиды участвуют в группе с максимальным желанием. На втором этапе начинается постепенное благо, направление на люксы жизни, ослабевает солидарность, усиливается авторитарное управление. На третьем этапе особо выделяется люксы жизни, сила и полномочия собираются на высшем ранге.

К обоснованным действиям в систематизированном представлении геополитических мыслей. Термин геополитика первым использовал шведский политический